

Underligt i undergrund

Mandag d. 8 november 2010

Københavns ukendte undergrund er ramme for en rejse med nedstigninger og møder med kunstnerne Lise Haurum, Cia Rinne og Mia Helmer som performer og læser op.

Arrangementet er et samarbejde mellem Københavns Hovedbibliotek og Kontoret for Undergrundsanliggender og er en del af litteraturfestivalen København Læser.

Undergrundsrejsen

Vi tillægger det underjordiske rum mange betydninger, selvom det kun er de færreste, der har tilbragt tid dernede. Det er et rum, som altid har stimuleret menneskets fantasi og bidraget til en lang række myter og fortællinger, som igennem århundreder har inspireret kunstnere til at søge ned i undergrunden. At stige ned under jorden samt at fortælle historier om underverdenen hører til blandt de ældste og mest vedholdende kulturelle og æstetiske traditioner, hvis symbolske referencer har ændret sig på tværs af tid og kultur, men som vedvarende har stor betydning og relevans i den nutidige metropols urbane produktion og fortælling.

Den underjordiske rejse er forbundet med en vis gru og uhygge. Den rejsende er omgærdet af mørke og må derfor opgive at gøre brug af orienteringssansen. Men denne rejse er også forbundet med en vis uforudsigelighed, og dermed en mulighed for at sætte fantasien i frit spil. I det følgende vil vi kort introducere nogle af de former for undergrundsrejser vi kender fra skønlitteraturen, dannelsesrejserne og masseturismen.

Med Ludvig Holbergs Niels Klims underjordiske rejse fra 1741 kan læseren følge hovedpersonen den nysgerrige student Niels Klims fald ned i en hule og videre ned gennem jorden på en samfunds satirisk dannelsesrejse, hvor alt vendes på hovedet. På rejsen tvinges Niels, som en anden Dante i mødet med Hades, til at tage sine egne fordomme op til revision da han konfronteres med fremmede skikke og normer. Her bliver det hjemlige spejlet i al det nye og ugenkendelige som Niels oplever i en underjordisk fantasiverden.

I den nok mest kendte litterære undergrundsrejse Rejsen til jordens indre af Jules Verne fra 1864 startes der med vigtige forberedelser i København før der kan drages af sted. Her må den unge Axel stige op før han kan bevæge sig ned i gennem jordlagene. Axel skal komme sig over sin svimmelhed ved at bestige Vor Frelsers Kirkes tårn igen og igen. Herefter kan han begynde sin rejse sammen med sin læremester Professor Lidenbrock mod jordens indre, ved at stige ned i krateret på en islandsk vulkan. Rejsen til jordens indre blev skrevet med inspiration fra en række samtaler Jules Verne havde med en geograf fra sin samtid, Charles Sainte-Claire Deville, der forestillede sig at klodens vulkaner var forbundet via underjordiske passager. Det vidner om, hvordan teser og begivenheder i samtidens videnskabelige arbejde åbnede for nye fantasirige muligheder for undergrundsrejser.

Af andre undergrundsrejser med udgangspunkt i viden-skaben og dannelsesrejsen kender vi til de såkaldte underjordiske udflugter for en middel- og overklasse, den såkaldte hule-turisme med tilhørende souvenirindustri fra det 18. århundrede. Her steg de Grand-tour rejsende ned i underjordiske regioner, der hidtil kun havde været betrådt af mine- eller slavearbejdere og vendte hjem med indkøbte mineraler og fossiler til deres wunderkammer. I Italien var det en hule nær Napoli, som efter sigende skulle være Sibyllens grotte fra den græske saga Orfeus, der tiltrak disse hule-fetichister. De blev båret på ryggen af bærere for at komme gennem de store mørke søer foran indgangen. Et andet yndet rejsemål for denne type rejsende var Derbyshire-hulerne i England, hvor de rejsende blev akkompagneret af et musikfølg.

Senere i forbindelse med de store saneringsprojekter af den europæiske metropol fra det 19. århundrede kender vi til en anden form for undergrundsrejse, nemlig udflugterne ned i Paris' kloaksystemer. Her strømmede turisterne til de gruopvækkende og spændende guidede ture rundt på spildevandsfloder i komfortable tømmerflåder. Herfra kunne borgerne trygt og mageligt se den konkrete undergrund bestående af de nye teknologiske og infrastrukturelle systemer af dræningskanaler, kloakker, vandreservoirs og undergrundsbaner.

I dag er det muligt at komme med på en historisk rejse i Berlins undergrund. På teatralisk vis har man gienået bunkers fra det tredje århundrede. På populære guidede ture kan den historieinteresserede blive vist rundt af oplagte og ironiserende guider, der sætter én grundigt ind i en utopisk og urealistisk tænkning omkring overlevelsesstrategier under jorden, når krigen for alvor buldrede løs på overfladen.

Kontoret for Undergrundsanliggender

Kontoret for Undergrundsanliggender er en research- og udstillingsplatform, som siden 2007 har initieret en række begivenheder om den såvel fysiske som forestillede undergrund.

I en række projekter, der foregår i løbet af 2010 og 2011, ønsker kontoret at genintroducere undergrundsrejsen som en kunstnerisk praksis og kulturhistorisk formidlingsopgave, der vil udforske og udfordre vores definition af byen.

Kunstnere med forskellig baggrund og praksis vil gennem en række faktiske rejser ned i undergrunden gå i dialog med den pågældende lokalitets historie og arkitektur, og derved aktivere en række relativt "nye" offentlige rum under København.

Disse nedstigninger har til formål at give adgang til de mange gemte og glemte steder, der findes her, og hermed på sigt at give dette uafdækkede felt en ny plads i vores urbane bevidsthed.

Læs mere om vores aktiviteter og kommende program på vores hjemmeside www.subterramania.dk.

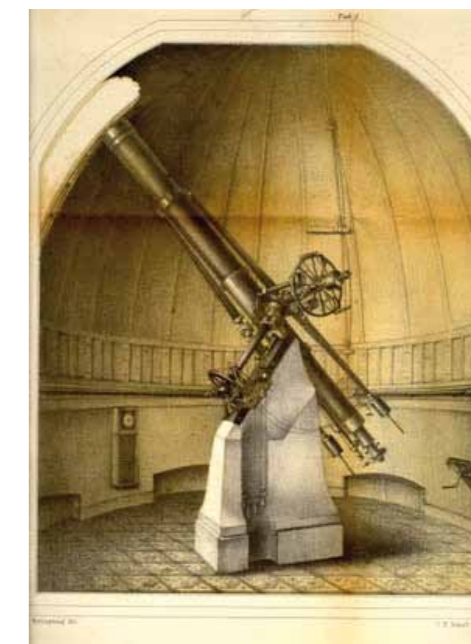
Axis mundi

Tårnet og krypten, verdenshuset og dets kældre; på undergrundsrejsen skal vi mødes i bygningskroppe som foranstalter mødet mellem det jordiske og det himmelske og i passager som forbinder planerne himmel, jord og undergrund.

Fra tidernes morgen har grunden under os været Moder Jordens domæne. Et flydende sted hvor verden endnu ikke har fundet sin form, stedet hvor de døde sendes tilbage til hulrummet i Jordens skød. I undergrunden smelter fødsel og død sammen i en fælles substans, men ikke en fælles kvalitet. Herved foregår en evig forandringsproces fra tilbliven til forsvinden. At være nede i jordens mørke er som at være tilbage i livmorens tryk og samtidig føle sig fremmed og bange, det er u-hyggeligt. Mørke snævre kældergange, tunneler og kloakker giver os en fornemmelse af jordens tryk og masen, og samtidig er disse steder passager for liv og udveksling

Fra undergrundens strømmer kræfter mod jordskorpen for at mødes med himmelkuglen. En vertikal forbindelse etableres og et centrum kan indstiftes som kan give orientering i kaos og nedbryder og sammenføje de kosmiske planer. Den vertikale bevægelse stoppes dybt nede i terra, et fast punkt i jordkroppens flydende tilbliven. Imellem himmel og undergrund etableres et brud gennem jordskorpen, som gør transcendens fysisk mulig. Denne hierofani, der hvor det hellige viser sig for os, visualiseres i kirkens himmelstræbende tårn og forbindelsen til undergrundens krypter og grave. En iscenesættelse af axis mundi, en verdensakse hvis fysiske manifestation fortættes med betydning – som også Rådhuset låner fra, med tårnet pegende mod himlen, som en manifestation af at magten er guddommelig sanktioneret.

Vi er nu i færd med at domesticere verdensrummet. Med kristendommen har konceptionskraften, den kosmologiske kraft som vi forestiller os sætter gang i verdens skabelse, flyttet sig fra jordens livgivende og flydende masse, til himlens sfære, hvor kroppen kun er et utidigt hylster. Moder Jordens domæne er fraspaltet som underverdenen, hvor kaos og død hersker og de frugtbare kræfter er blevet dæmoniseret som helvede. Civilisationens kraftkilde er forskudt fra jordgrundens dyb til himlens sfære.

1. Lise Haurum

Kl. 17.45, Østervold Observatoriums kælder.

Øster Voldgade 3 .Kælderen. København K. Institut for Naturfagenes Didaktik.
Indgang v. østfløjen, mod Øster Voldgade.

Lise Haurum arbejder eksperimenterende med lyrik og ready-mades. Et af omdrejningspunkterne i Lise Haurums arbejde er overgangen fra tekst til form - at bevæge sig mellem billedet og teksten og at udforske papirets rammer. Haurum træder ind i sine tekster og ser nærmere på evolutionen, havet og mennesket fra forskellige perspektiver. Til aftens arrangement læser hun forskellige tekster, hvor nogle har været glemt og andre er på vej til at gå i opløsning. Det vil være muligt at opleve et remix af fortid og nutid.

Østervold Astronomiske Observatorium i Botanisk have stod færdigt i 1861. Den store kuppels refraktor krævede en grundfæstet fundering, som borer sig ned gennem volden og forankrer den i undergrunden. I kælderen og dybt i jorden brugte man i konstruktionsfasen en tredjedel af bygningsmaterialerne til denne forankring. Det æteriske himmelrum er en tyngende sfære at opretholde. Observatoriets kældre bærer den himmelske konstruktion. Observatoriet er ikke længere aktivt og står i dag som et monument over en lang række af stjernekyggere. Fra Thycho Brahe på udflugt efter forbindelsen mellem mikrokosmos og makrokosmos, med en kortlægning af himlen kombineret med guddommelige varsler og horoskoper som jordelivets guide - til "Mars-manden" Jens Martin Knudsens kobling fra Brasiliens røde jord , til forekomsten af vand på Mars. Et billede på vore dages mere profane sammenknytning af himmel og jord som en spejling af menneskets mentale og reelle ekspansionstrang - verden er et hus og ingen territorier kan betragtes i andet end et indbyggerforhold.

2. Cia Rinne

Kl. 19.15, Københavns Rådhus, Parterre.

Bag Rådhuset. V. Brandstationen. Publikum lukkes ind som samlet gruppe kl. 19.15 præcis

Cia Rinne skriver visuel og konceptuel poesi på forskellige sprog. Hun har blandt andet udgivet digtsamlingen Zaroum i 2001, en visuel og filosofisk bog inspireret af blandt andet Dada og Fluxus på et utal af sprog. Senest fik Rinne tildelt 'Bukdahls Bøt', Danmarks smalleste litteraturpris, for sin såkaldt miniaturekonkretistiske, translingvistiske og absolut smalle digtsamling 'Notes for soloists', hvortil der findes en lydversion som er blevet til i samarbejde med Sebastian Eskildsen. Cia Rinne læser op fra sine flersprogede konceptuelle digte.

De dybe kældre på Københavns Rådhus er som et åre-system i kropsmassen, de forbinder og sikrer fluktuation og liv til det store hus' labyrintiske hjernevindinger på de øvre etager. Martin Nyrops bygning fra 1905 peger med sin historiciseren på sig selv som et solidt centrum for fortællinger og hukommelse. Her træder vi ind i et Gesamtkunstwerk hvor alt folder sig og folder sig smukt ind i hinanden i en bombastisk nationalromantisk udelukkelse

af brud og diskontinuitet. I sine enkelte signalerer huset soliditet og kontrol og de vitale ganges tilpropninger med store madvogne, opstabilede stole og kasser opleves som forstyrrende i det velordnede kredsløb. Rådhuset er en stor maskine som behandler alt fra undfangelse til død. De kæmpestore indgangsdøre reducerer den indtrængende til en myre som kan haste rundt på jagt efter mening i en rumskala som er svimlende og konstrueret efter et princip for orden og visen os vejen, som kan være vanskelig at gennemskue trods bygningens hierakier.

3. Mia Helmer

Kl. 20.45, Sankt Petri Kirkes Gravkapel.

Larslejsstræde 11. 1451 København K

Mia Helmer arbejder med hvordan den personlige erindring og historie er identitetsskabende i sin billedkunst. Hun har blandt andet skabt det konceptuelle bogværk 'She was not important - 100 stories about women told by men' som hun vil læse op fra. Værket består af 100 fortællinger om kvinder fortalt af mænd til Mia Helmer i gennem tiden. De 100 fortællinger er således andenhånds- eller trediehåndshistorier, der bliver til 100 ultrakorte portrætter af kvinderne, men frem træder også den mandlige fortæller. Selv ser kunstneren bogen som en kærlighedserklæring til andre kvinder, men også som et personligt projekt, hvor hun ønsker at komme af med disse fortællinger som er indlejret i hendes hukommelse - som en slags udrensning af erindringen.

Det trefløjede gravkapel opførtes i 1681 omkring urtegården i en af Københavns ældste kirker, bygget mellem 1450 og 1710. Kirken har siden 1585 været centrum for den tyske evangelisk-lutherske menighed i København. Gennem vandrehallen skrider den besøgende under de høje hvælvinger gennem gangene hvor dagslyset strømmer ind fra de store ovale vinduespartier. Pragtsarkofagerne i kapelrummene og epitafierne vidner om en tid hvor de levendekøbenhavnere viste sig frem på spadsereturen efter gudstjenesten, som de døde viste deres status og begyndelsen på et himmelsk efterliv , indkapslet i marmor, bronze og guldforsiringer. Gravkapellet opleves som et sakralt rum i en profan forklædning. De dodes udstillen sig selv og udsmykningerne med de voluptuøse barokke og renfærdige klassicistiske epitafier markerer både jordelivets status og efterlivets herligheder. Under hvælvene hænger kanonkugler fra Københavns bombardement som små himmelkugler. I deres ophæng styrter de mod jorden i endnu en påmindelse om en tid hvor fysik, metafysik og teologi gik i et. Under vandrehallens gulv er der krypter med kister i flere lag og jordbegravede. En anderledes fejring af død, hverdagsliv og eftermæle og en symbolsk formidling af det underjordiske hule mørke, det levede livs stræben og labyrintiske jag og den himmelske døds hvide lys.

